

Trgovina, kjer kupujejo in ponujajo znanost

Science shop Če je včasih veljalo, da šteje samo znanstvenikovo znanje, ima pri participativnem raziskovanju težo tudi znanje javnosti

Kako pri reševanju družbenih problemov povezati raziskovalce in civilno družbo in kako rezultate raziskav in znanosti čim prej uporabiti v družbi? Na inštitutu Jožefa Stefana so zaznali to potrebo in na odseku za znanosti o okolju kot samostojno enoto ustanovili center za participativno raziskovanje (CPR-IJS), ki je prvi science shop, slovensko bi temu rekli znanstvena trgovina, pri nas.

ANDREJA ŽIBRET IFKO

Vodja odseka dr. Milena Horvat ga vidi kot nekakšno trgovino s sistemom v ozadju, kamor ljudje pridejo kupovat in ponujat znanje in znanost, kjer se srečujejo ideje in sodelujoči iščejo poti za reševanje konkretnih problemov; pri tem sodelujejo predstavniki civilnih iniciativ, nevladnih organizacij, študenti, pa tudi odločevalci v lokalnih skupnostih, državne institucije, podjetja in seveda znanstveniki. Dolgoročna vizija je, da center postane samostojna enota na IJS ali zunaj inštituta, odvisno od tega, kako bo zaživel.

Dva vala ustanavljanja science shopov

Vodja centra za participativno raziskovanje dr. Branko Kontić pojasnjuje, da raziskovalce pri delu velikokrat spremlja blokada v komunikaciji za potrebe, ki jih ima družba. Prav zato je bil na univerzi v Amsterdamu leta 1970 ustanovljen prvi science shop. V prvem valu je nastalo približno trideset tovrstnih institucij. Tudi IJS je te potrebe zaznal dovolj zgodaj na okoljskem področju, a se stanje s časom ni izboljšalo. Civilna družba se mora vsakič zno-va, od primera do primera, boriti, da jo kdo sliši in upošteva njena stališča, razlaga Kontić.

Drugi val ustanavljanja takih centrov je prišel po letu 2000. Čeprav ni bil tako intenziven kot prvi, je nastalo veliko science shopov, večina v Evropi. Danes jih je po svetu več sto, vendar nekateri delujejo bolj formalno. Po Kontićevih besedah obstajajo štiri najpogostejše oblike: največji so povezani z univerzo ali raziskovalnim inštitutom, lahko nastanejo znotraj nevladnih organizacij, ustanovijo jih samostojne pravne osebe ali pa so v obliki virtualnih spletnih institucij.

Raziskovalci in participativno raziskovanje

Revija *Nature* je oktobra letos pripravila posebno izdajo z informacijami o tem, kako so raziskovalci sčasoma spreminjali stališče do participativnega raziskovanja, od povsem odklonilnega, češ da so raziskovalci tisti, ki odločajo, kaj raziskujejo, imajo metode in znanje, od uporabnikov pa

- Center je prostor za izmenjevanje znanja in zamisli ter reševanje konkretnih problemov.
- Včasih je štelo samo znanje znanstvenikov, pri participativnem raziskovanju šteje tudi znanje javnosti.
- Prva pobuda, ki jo bodo reševali v centru, je umeščanje visokonapetostnega daljnovoda Beričevo–Divača.

je odvisno, ali bodo to uporabili. V enem od člankov je predstavljena zgodba o tem, kako so bili bolniki, okuženi z virusom hiv, vključeni v sodelovanje pri izboru raziskovalnih predlogov, ki obetajo boljši uspeh. V drugi zgodbi so raziskovalci v Argentini poskušali z različnimi meritvami vremenskih razmer na določenem območju ugotoviti, kako bi lahko ublažili posledice pogostih poplav in uj. Prebivalce so prosili, naj na kartah pokažejo, kje je tveganje največje, kar se je nato popolnoma ujemale z njihovimi analizami in napovedmi, opravljenimi pred desetletji, to pa pomeni, da bi lahko prihranili veliko aktivnosti, če bi pravočasno vključili domačine. Če je včasih veljalo, da šteje samo znanstvenikovo znanje, pri participativnem raziskovanju velja tudi znanje javnosti.

Prva pobuda: umeščanje daljnovoda

»Tudi na IJS smo sklenili, da se bomo z ustanovitvijo centra za participativno raziskovanje pridružili svetovnim prizadevanjem za izboljšanje stanja,« je dejal dr. Kontić. Zdaj njihovi stalni in občasni sodelavci čakajo na pobude posameznikov, skupin, dru-

Pomembno je, da so odločevalci v reševanje problemov v okviru CPR-IJS vključeni že od začetka, pravi dr. Branko Kontić.

štev, organizacij ... Delali bodo brez plačila, saj bodo delo opravljali študenti v okviru študijskih obveznosti, tudi diplomskih in magistrskih del, in raziskovalci, ki so za svoje delo že plačani. Glavni interes je vključiti civilno družbo kot enakovrednega partnerja, pri čemer gre za medsebojno učenje, težave, na katere opozori civilna skupnost, pa so v tem procesu najpomembnejše.

Prvo pobudo za reševanje v okviru CPR-IJS je dalo devet združenih civilnih iniciativ, ki se zavzemajo za umeščanje visokonapetostnega daljnovoda na varni razdalji od goste poselitve, šol in vrtev. Gre za vključitev zainteresiranih

Znanost kljub zapletenosti ne bi smela ostati hermetična, saj je namenjena sleherniku.

FOTO BLAŽ SAMEC

prebivalcev v prostorsko načrtovanje daljnovoda Beričevo–Divača. Borut Valentinčič in Janez Jesenovec, predstavnika dveh civilnih iniciativ, sta predstavila negativno izkušnjo pri vključevanju javnosti in civilne družbe v postopke državnega prostorskega načrtovanja daljnovoda Beričevo–Divača pri gradnji tranzitnega daljnovoda med Madžarsko in Italijo, kar se vleče od leta 2011; projekt trenutno stoji zaradi pritiskov civilnih iniciativ in medijev. Prošnja civilnih iniciativ raziskovalcem je, da jim pomagajo spremeniti kulturo dialoga v državi in poskušajo doseči, da bo pri načrtovanju podobnih

projektov že na začetku upoštevan tudi glas civilne družbe.

Kot je dejal Kontić, imajo v zvezi s tem dva cilja: lokalnega, s katerim bodo poskusili rešiti zagato pri daljnovodu, drugi pa je nacionalni, pri čemer bi v zakonu o urejanju prostora nastala dopolnitev pravnega reda. Pri vsem tem je pomembno, da so tudi odločevalci v reševanje problemov v okviru CPR-IJS vključeni že od začetka; potem odpade vprašanje, kolikšno moč bodo zaključki imeli pri odločevalcih, prav tako prisiljevanje v predlagane rešitve, ker v procesu iskanja rešitev že ves čas sodelujejo, pravi dr. Kontić.